

ISSN 1392-8295

mokslo darbai transactions

RESPECTUS PHILOLOGICUS

2016 Nr. 30 (35)

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 30 (35)

MOKSLINIS TĖSTINIS LEIDINYS

Leidžia Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas ir Jano Kochanovskio universiteto Humanitarinis fakultetas Kielcuose du kartus per metus (balandžio 25 d. ir spalio 25 d.).

Leidinyje lietuvių, lenkų, anglų, rusų kalbomis skelbiami originalūs moksliniai straipsniai, atitinkantys svarbiausias fakultetų humanitarinių mokslinių tyrimų kryptis: lingvistikinius tyrinėjimus, literatūros naratyvų ir kontekstų problematiką, reklamos diskurso paveikumą, vertimo teoriją ir praktiką.

CZASOPISMO NAUKOWE

Wydawcy: Uniwersytet Wileński – Wydział Humanistyczny w Kownie oraz Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach. Ukazuje się dwa razy w roku: 25 kwietnia i 25 października.

W czasopiśmie, w językach litewskim, polskim, angielskim i rosyjskim, zamieszczane są oryginalne artykuły naukowe, których tematyka odzwierciedla najważniejsze kierunki badań prowadzonych na wydziałach humanistycznych współpracujących uczelni: badania językoznawcze i literaturoznawcze wraz z ich kontekstami, badania nad reklamą oraz nad teorią i praktyką przekładu.

ONGOING ACADEMIC PUBLICATION

Published twice a year (April 25, October 25) by Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities and The Jan Kochanowski University Faculty of Humanities in Kielce.

The periodical publishes original scholarly articles written in English, Lithuanian, Polish and Russian that correspond to the main humanitarian research fields of the faculties: linguistic researches, issues of literary narratives and contexts, influence of advertising discourse, theory and practice of translation.

DUOMENŲ BAZĖS / BAZY DANYCH / ABSTRACTING AND INDEXING

Elektronische Zeitschriftenbibliothek (2002)	Frei zugängliche E-Journals Universitätsbibliothek Regensburg
Arianta (2002)	Naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne
Balcan Rusistics (2004)	Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
C.E.E.O.L. (2005)	Russian Language, Literature and Cultural Studies Central and Eastern European Online Library DFG Nationallizenzen
EBSCO (2006)	Humanities International Complete Humanities Source Current Abstracts Humanities International Index TOC Premier
MLA (2007)	Modern Language Association International Bibliography
Index Copernicus (2008)	Index Copernicus International Journal Master List
Lituanistika (2011)	The Database of the Humanities and Social Sciences in Lithuania
PNB (2011)	Polska Bibliografia Naukowa
MIAR (2011)	Information Matrix for the Analysis of Journals
Linguistic Bibliography Online (2012)	BrillOnline Bibliographies, Netherlands
Ulrichs (2013)	Ulrich's Periodicals

PATIKRA / WERYFIKACJA / VERIFICATION

REDAKCIJOS ADRESAS / ADRES REDAKCJI / EDITORIAL OFFICE

Vilniaus universitetas	Vilnius University	Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Kauno humanitarinis fakultetas	Kaunas Faculty of Humanities	Wydział Humanistyczny
Muitinės g. 8	Muitines 8	ul. Świętokrzyska 21D
LT-44280 Kaunas	LT-44280 Kaunas	25-406 Kielce
Lietuva	Lithuania	Polska

Straipsnius ir kitą mokslinę medžiagą prašome siųsti el. paštu arba į žurnalo redakciją Kaune.

Articles and other scientific material shall be sent by e-mail or to the Editorial Office in Kaunas.

Artykuły i inne materiały przeznaczone do publikacji prosimy nadsyłać pocztą elektroniczną lub na adres redakcji w Kownie.

El. paštas / E-mail respectus.philologicus@khf.vu.lt **Tel.** +370 37 750 536

Interneto svetainė / Strona internetowa / Homepage <http://www.rephi.khf.vu.lt>

REDAKTORIAI / REDAKCJA / EDITORS

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (lietuvių kalba / język litewski / Lithuanian language)

Beata Piasecka (lenkų kalba / język polski / Polish language)

Lina Abraitienė (anglų kalba / język angielski / English language)

Alla Diomidova (rusų kalba / język rosyjski / Russian language)

Print ISSN 1392-8295, Online ISSN 2335-2388

© Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2016

© Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach, 2016

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 30 (35)
REDAKCINĖ KOLEGIJA – KOLEGIUM REDAKCYJNE
EDITORIAL BOARD

Vyriausioji redaktorė – redaktor naczelny – editor-in-chief

Gabija BANKAUSKAITĖ-SEREIKIENĖ Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
gabija.sereikiene@khf.vu.lt Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Vyriausiosios redaktorės pavaduotojas – zastępa redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Marek RUSZKOWSKI Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
gustaw1960@op.pl Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Vyriausiosios redaktorės pavaduotoja – zastępa redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Loreta ULVYDIENĖ Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
loreta.ulvydiene@khf.vu.lt Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Daiva ALIŪKAITĖ Vilniaus universiteto docentė, dr., Lietuva
daiva.aliukaite@khf.vu.lt Docent Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Associate Professor, Vilnius University, Lithuania

Danutė BALŠAITYTĖ Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
dbalsaityte@gmail.com Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Wiesław CABAN Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
caban@ujk.kielce.pl Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Renato CORSETTI Romos universiteto „La Sapienza“ profesorius, habil. dr., Italija
renato.corsetti@gmail.com Profesor Uniwersytetu Rzymskiego „La Sapienza“, dr hab., Włochy
Professor, Sapienza University of Rome, Italy

Anatolij CHUDINOV Uralo valstybinio pedagoginio universiteto profesorius, dr., Rusija
ap_chudinov@mail.ru Profesor Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego, dr, Rosja
Professor, Ural State Pedagogical University, Russia

Janusz DETKA Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr.,
januszdetka1@wp.pl Lenkija
Professor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Margarita GAVRILINA Latvijos universiteto profesorė, dr., Latvija
gavril@inbox.lv Profesor Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, dr, Łotwa
Professor, University of Latvia, Latvia

Jonė GRIGALIŪNIENĖ Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
jone.grigaliuniene@gmail.com Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Laima KALĖDIENĖ Mykolo Romerio universiteto profesorė, dr., Lietuva
kaledienei@gmail.com Profesor Uniwersytetu Michała Rómera, dr, Litwa
Professor, Mykolas Romeris University, Lithuania

Asta KAZLAUSKIENĖ Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, dr., Lietuva
a.kazlauskiene@hmf.vdu.lt Profesor Uniwersytetu Witolda Wielkiego, dr, Litwa
Professor (04H), Vytautas Magnus University, Lithuania

Aleksandras KRASNOVAS
aleksandras.krasnovas@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Jadvyga KRŪMINIENĖ
jadvyga.kruminiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Kazimierz LUCIŃSKI
ifs@ujk.edu.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Lidia MICHALSKA-BRACHA
lidia.bracha@ujk.edu.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorė, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Gerald E. MIKKELSON
gemikk@ku.edu

Kanzaso universiteto profesorius, dr., JAV
Profesor Uniwersytetu w Kansas, dr, USA
Professor, The University of Kansas, USA

Olegas POLIAKOVAS
oleg.poljakov@ff.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Adriana SERBAN
adriana.serban@univ-montp3.fr

Polio Valéry universiteto Montpellier III docentė, dr., Prancūzija
Docent Uniwersytetu Paul Valéry, Montpellier III, dr, Francja
Senior lecturer, Paul Valéry University, Montpellier III, France

Yuri STULOV
yustulov@mail.ru

Minsko valstybinio lingvistikos universiteto profesorius, dr., Baltarusija
Profesor Państwowego Uniwersytetu Lingwistycznego w Mińsku, dr,
Białoruś
Professor, Minsk State Linguistic University, Belarus

Leona TOKER
toker@mscc.huji.ac.il

Jeruzalės Hebrajų universiteto profesorė, habil. dr., Izraelis
Profesor Uniwersytetu Hebrajskiego w Jeruzolimie, dr hab., Izrael
Professor, The Hebrew University of Jerusalem, Israel

TURINYS / SPIS TREŚCI

I. LITERATŪROS NARATYVAI IR KONTEKSTAI / NARRACJE LITERACKIE I KONTEKSTY

Olena Mashchenko (Ukraina / Ukraina). Gish Jen: Loosening the Canyon of the Canon	9
Kristina Stankevičiūtė (Lietuva / Litwa). Don Juan: the Discourse of Seduction as an Exercise of Power	15
Елена Бразговская (Rusija / Rosja). Поэтика трансцендентного: стилистическая редукция как инструмент репрезентации сакрального	24
Анна Дашенко (Ukraina / Ukraina). «Рассуждения о <i>цы</i> » («詞論») Ли Цинчжао	35
Viktorija Jonkutė (Lietuva / Litwa). Tautinės tapatybės (re)konstravimas XX a. pab. tautinio atgimimo laikotarpio lietuvių ir latvių literatūrinėje spaudoje	45
Элеонора Шафранская (Rusija / Rosja). Контекстуальная семантика заглавия романа Михаила Шишкина «Взятие Измаила»	55

II. LINGVISTIKOS TYRIMAI / BADANIA LINGWISTYCZNE

Donna E. West (JAV / USA). Pretense as Creative Hallucination	63
Ewa Sikora (Lenkija / Polska). Językowo-kulturowa motywacja mazowieckich chrematonimów funeralnych	74
Marek Ruszkowski (Lenkija / Polska). Oboczność typu ‘ambasadorzy // ambasadorowie’ we współczesnej polszczyźnie	84
Oskar Gawlik (Lenkija / Polska). On the Transitive Object Control into -ing Complementation Pattern in Contemporary Spoken American English: a Corpus-driven Study	93
Iwona Kačka-Stanik (Lenkija / Polska). Wpływ metody gramatyczno-tłumaczeniowej i bezpośredniej na nauczanie dzieci języka angielskiego	102

III. VERTIMO TEORIJA IR PRAKTIKA / BADANIA NAD TEORIĄ I PRAKTYKĄ PRZEKŁADU

Robertas Kudirka, Saulė Juzelėnienė, Laima Lazauskaitė (Lietuva / Litwa). Filmų pavadinimų vertimas: vertimo būdai ir problematika	111
Tatjana Solomonik-Pankrashova, Viktorija Lobinaitė (Lietuva / Litwa). Adaptation of the Epic Legend of Siegfried: from Archetypal Hero Myth to Film	121

IV. REKLAMOS TYRIMAI / BADANIA NAD REKLAMĄ

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė, Raminta Stravinskaitė (Lietuva / Litwa). Vyriškumo reprezentacija tarpukario Lietuvos spaudos reklamoje	131
--	-----

V. NUOMONĖ: POLITIKOS ISTORIJA / OPINIA: HISTORIA POLITYCZNA

Joanna Sadowska (Lenkija / Polska). The Socialist Youth Union (1957–1976) – Polish Counterpart of Komsomol	147
---	-----

**VI. MOKSLINIO GYVENIMO KRONIKA /
KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO**

Konferencijų apžvalgos / Konferencje

- Jūratė Radavičiūtė** (Lietuva / Litwa). Opening New Paths for Scientific Discussion:
an Overview of the 9th International Scientific Conference “Man in the Space of
Language”157
- Jurgita Astrauskienė** (Lietuva / Litwa). Idėjų sklaida mokslinėje konferencijoje
„Tarp eilučių: lingvistikos, literatūrologijos, medijų erdvė 2016“160

Knygų recenzijos / Recenzje książek

- Marzena Marczevska** (Lenkija / Polska). The Mystery of Indo-European Languages –
a Few Remarks on the Book by Oleg Poljakov163
- Anonsai / Zapowiedzi**167

- VII. REIKALAVIMAI STRAIPSNIAMS /
ZASADY OPRACOWYWANIA PUBLIKACJI**168

CONTENTS

I. ISSUES OF LITERARY NARRATIVES AND CONTEXTS

Olena Mashchenko (Ukraine). Gish Jen: Loosening the Canyon of the Canon	9
Kristina Stankevičiūtė (Lithuania). Don Juan: the Discourse of Seduction as an Exercise of Power	15
Елена Бразговская (Russia). Poetics of Transcendence: Stylistic Reduction as a Tool for Representation of Sacred Meanings.....	24
Анна Дашенко (Ukraine). “Essay on <i>Ci</i> ” by Li Qingzhao	35
Viktorija Jonkutė (Lithuania). (Re)construction of National Identity in the Lithuanian and Latvian Literary Press during the National Revival Period in the Late 20 th Century	45
Элеонора Шафранская (Russia). Contextual Semantics of the Title of Michail Shishkin’s Novel “The Capture of Izmail”	55

II. LINGUISTIC RESEARCHES

Donna E. West (USA). Pretense as Creative Hallucination	63
Ewa Sikora (Poland). Language and Cultural Motivation of Mazowsze’s Funerals Chrematonims.....	74
Marek Ruzkowski (Poland). Alternative Variants of the Type ‘Ambasadorzy // Ambasadorowie’ in the Contemporary Polish.....	84
Oskar Gawlik (Poland). On the Transitive Object Control into -ing Complementation Pattern in Contemporary Spoken American English: a Corpus-Driven Study	93
Iwona Kačka-Stanik (Poland). The Influence of the Grammar-Translation Method and the Direct Method on Students’ Results	102

III. THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION

Robertas Kudirka, Saulė Juzelėnienė, Laima Lazauskaitė (Lithuania). The Strategies and Problems in Film Title Translation	111
Tatyana Solomonik-Pankrashova, Viktorija Lobinaitė (Lithuania). Adaptation of the Epic Legend of Siegfried: from Archetypal Hero Myth to Film.....	121

IV. ADVERTISING DISCOURSE

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė, Raminta Stravinskaitė (Lithuania). Masculinity Representation in Lithuanian Interwar Press Advertising	131
---	-----

V. OPINION: POLITICS OF HISTORY

Joanna Sadowska (Poland). The Socialist Youth Union (1957–1976) – Polish Counterpart of Komsomol	147
---	-----

VI. SCIENTIFIC LIFE CHRONICLE**Conference review**

Jūratė Radavičiūtė (Lithuania). Opening New Paths for Scientific Discussion: an Overview of the 9th International Scientific Conference “Man in the Space of Language” 157

Jurgita Astrauskienė (Lithuania). The Dissemination of Ideas in the Scientific Conference “Thought Elaboration: Linguistics, Literature, Media Expression: Tell Me 2016” 160

Book reviews

Marzena Marczevska (Lenkija / Polska). The Mystery of Indo-European Languages – a Few Remarks on the Book by Oleg Poljakov 163

Announcements 167

VII. REQUIREMENTS FOR PUBLICATION 168

III. VERTIMO TEORIJA IR PRAKTIKA / BADANIA NAD TEORIĄ I PRAKTYKĄ PRZEKŁADU

Robertas Kudirka

Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
El. paštas: robertas.kudirka@khf.vu.lt
Moksliniai interesai: vertimo teorija, leksikologija, leksikografija

Saulė Juzelėnienė

Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
El. paštas: sauleje@yahoo.co.uk
Moksliniai interesai: teksto lingvistika, reklamos semiotika, leksinė semantika

Laima Lazauskaitė

Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
El. paštas: lazauskaite.laima@gmail.com
Moksliniai interesai: reklama, dalykinė komunikacija, vertimo teorija

FILMŲ PAVADINIMŲ VERTIMAS: VERTIMO BŪDAI IR PROBLEMATIKA

Meninio kūrinio vertimas yra sudėtingas, daug socialinių, kultūrinių ir komunikacinių dėmenų apimantis reiškinys. Tai nėra paprastas vienos kalbos sistemos ženklų pakeitimas kitos kalbos sistemos ženklais, bet esme susijęs su pasaulėvaizdžio perteikimu ir jo transformavimu. Šie dėmenys yra aktualūs verčiant meninį filmą ir koncentruotą nuorodą į jį – filmo pavadinimą. Pastarojo vertimas dėl antraštinės pozicijos labai primena prekės ženklą ar reklamos vertimą. Straipsnyje analizuojami 1990–2010 metų filmų pavadinimų vertimai iš anglų kalbos į lietuvių kalbą. Tiriama vertėjų pasirinkti vertimo būdai, analizuojamas pavadinimų vertimo adekvatumas.

Atliktas filmų pavadinimų vertimų tyrimas parodė, kad vertimus galima klasifikuoti pagal šiuos būdus: originalo kalbos pavadinimo išlaikymą, pažodišką (tiesioginį) pavadinimo vertimą, pavadinimo vertimą su praleidimu ar pridėjimu, vertimą su modifikacija ir visiškai naujo pavadinimo sukūrimą. Dažnas atvejis – transformavimas, reikšmės perkeitimas, papildymas. Šios pavadinimo vertimo modifikacijos tiesiogiai susijusios su reklamos tikslais, siekiais sudominti potencialų filmo žiūrovą.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: filmo pavadinimas, vertimo būdas, vertimo atitikmuo.

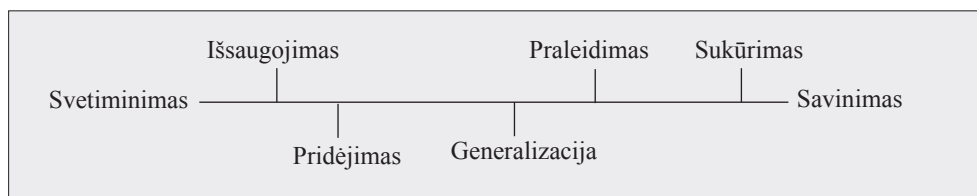
Filmo vertimas – apskritai didelė atsakomybė, kaip ir knygos vertimas, o filmo pavadinimas yra esminga, koncentruota nuoroda (kartu su vaizdine medžiaga: plakatu, treileriais ir pan.), kurios tinkamo suformavimo svarba lemia ir potencialių žiūrovų susidomėjimą juo. Pavadinimas yra savita, ypatinga kūrinio dalis, tarsi filmo prekės ženklas, todėl filmo pavadinimo vertimas yra tarsi prekės ženklo ar reklamos vertimas (plg. Ying 2007: 78; Hamada 1957: 22–23). Vykęs, taiklus pavadinimas būna trumpas, glaustai nusako kūrinio temą ar suteikia tiesioginių užuominų apie turinį – perkoduojant informaciją vertimu, derėtų nepamiršti šių paprastų nuostatų. Filmų pavadinimų vertimų tema aktuali, nes filmų platintojai (patys to nesuvokdami) mėgėjiška išmone atbaido ar supainioja žiūrovus nevykusiai (kartais ir absurdiškai) išverstais pavadinimais: **The Purge** – *Purgenas*, **The Heat** – *Vienas šūvis. Dvi kulkos*, **The To Do List** – *Sekso abėcėlė* ir pan. Nesuvokę originalo kalbos ypatybių neretai verčia mechaniškai pažodžiui, siekia išlaikyti tariamą tikslumą, įvaizdžius nupigina ar subanalina iki „popkorninio“ lygmenų. Nors tema aktuali, kūrinio pavadinimų vertimai analizės sulaukia retai (Marcinkevičienė 1998; Balčiūnienė 2007), o būtent filmų pavadinimų sistemškai vertimai nebuvo analizuojami, pasitaiko tik bendro pobūdžio apžvalgų (Pipinytė 2015; Pukšta 2014; Valaitytė 2016).

Filmo pavadinimo vertimo ekvivalentiškumui yra taikomos kitokios strategijos, priešingai nei neantraštiniam tekstui (pvz., subtitrams), nes vertimo pozicija išskirtinė – ji pristato filmo turinį, kartu turėtų būti aiški nuoroda į kitą audiovizualinį tekstą plačiaja prasme. Pati elementariausia klaida būtų neatsižvelgti į platų komunikacinį kontekstą (kultūrinį, socialinį) – vertimo ir originalo kalbų asociacijas bei elementus (pvz., realijas), taip pat į tam tikrą (kūrybišką) jų santykį (Leonavičienė 2011: 39). Nesuvokus šios situacijos, netransformavus kalbų pranešimo kodų ir išvertus pažodiniu kopijuojamuoju vertimu, gali būti iš esmės prasilenkta su filmo idėja ar iškreiptai, nevykusiai sumodeliuota prasmė.

Filmų pavadinimų vertimo interpretacinis laisvumas neretai motyvuojamas didesnio patrauklumo siekiamybe ar noru lokalizuojant „pavadinimą priartinti prie filmo tematikos“ (Valaitytė 2016). Kartais pavadinimų modifikavimo leksika ištis tiesmuka ir vulgaroka: **This is the End** – *Dabar jau tikrai šikna* ar **The night before** – *Kūčiukai, narkotikai ir seksas*. Diskutuotinas dalykas, ar siekiant parduoti filmą reikėtų tokiu būdu – pejoratyvia leksika atšviežinus (!) pavadinimą – solidarizuotis su numanomais žiūrovais: **Movie 44** – *Kietašikniai*, **Superbad** – *Kietakiaušiai* ir pan. Atrodo neįtikėtina, bet kartais filmų pavadinimai išverčiami nežiūrėjus filmo, pvz., filmo **Ink** pavadinimas verčiamas *Rašalas*, nors Ink yra filmo herojaus vardas, kuris tik homonimiškai sutampa su bendrinio žodžiu *ink* ‘rašalas’ (žr. OD). Filmu siūzete *rašalo*, *rašymo* diskursas nei tiesiogine, nei perkeltine prasme niekaip neplėtojamas ir su filmo turiniu nesusijęs. Šiuo atveju suaktualinta *rašalo* tema net nenurodo į filmo turinį ir niekaip nepadedą atskleisti filmo idėjos, gal net kenkia. Panašiai yra su filmu **Salt**, kai išverčiama agentės Evelynos Salt pavardė (*Druska*), nors jos semantika filme nesvarbi. Verčiant svarbiausia būtų atsižvelgti į pavadinimo santykį su pačiu kūrinio ir kultūrine potekste. Deja, bet neretai ir tyrėjų nurodomas būtent ne kalbinis, o žmogiškasis, „vidinis“ kliuvinys: kompetencijos stoka, atsainumas (Balčiūnienė 2007; Baravykaitė 2005: 23). Šis aspektas visada labai svarbus net ir neantraštinėse pozicijose, nes nenuoseklus tipišku anglišku pavardžių savinamasis vertimas dažnai nemotyvuotas,

lietuviškame vertime atsiranda veikėją charakterizuojančių prasmių, kurių originale nėra, plg.: Brown, Granger – Rudė, Įkyrėlė (Končius 2010: 37). Nemažai tikrinių žodžių turi aiškių sąsajų su bendriniais, tad kūrėjai gali sąmoningai konstruoti meninę tikrovę, pasitelkti tam tikrus asmenvardžius, vietovardžius. Taip jie tarsi perduoda tekstu papildomą informaciją: tokius atvejus privalu atpažinti ir tik tada tikslinga versti semantiškai skaidriai (Pažūsis 2014: 164).

Vertimas niekada neprilygsta originalui ir tam tikros prasmės neišvengiamai yra prarandamos, vertėjui visada tenka rinktis strategiją tarp savinimo ir svetiminimo (Davies 2003: 69–75). Pasitelkus savinimą, tekstas vertimo būdais labiau adaptuojamas prie verčiamos kalbos, o svetiminimu siekiama išlaikyti originalo kalbos ypatybes, jos kontekstą išsaugojimo, perkėlimo vertimo būdais. Nenuosaikus savinimas gali būti ydingas, nes pernelyg redukuoti ar paprastinti („aiškūs, lengvi“) tekstai iki „amerikietišku kultūrinių vertybių“ virsta menkaverčiais originalo perdirbiniais (Venuti 1995: 20). Apibendrintas transformacijų schematiškas modelis nuo svetiminimo ypatybių artėja prie savinimo (dar žr. Davies 2003: 72–89; Jaleniausienė 2009: 33):

1 pav. Strategijos kryptis ir vertimo būdai

Šaltinis: sukurta autorių.

Kaip matome schemeje, pradžioje vertimo vienetas yra fonetiškai, grafiškai arba morfologiškai adaptuojamas, paskui vertimo perdaros (transformacijos) vienu ar kitu raiškos būdu perteikia ar tik siekia perteikti verčiamą turinį (nuosekli vertimo būdų apžvalga žr. Pažūsis 2014: 361). Arčiausiai visiško savinimo yra sudėtingos ir atsakingos sukūrimo, kompensavimo ar panašios transformacijos, kada vertėjas perkoduoja iš esmės, bet adekvačiai.

Siekiant suklasifikuoti filmų pavadinimų vertimo būdus (transformacijas), analizei buvo išrinkti 1990–2010 metais rodytų filmų pavadinimai, pateikti duomenynuose www.imdb.com, www.obuolys.lt ir www.kinas.info. Atrenkant specialiai nebuvo atsižvelgiama į žanrus. Pavadinimai suklasifikuoti pagal šešis vertimo būdus. Straipsnyje dėl ribotos straipsnio apimties pateikiama tik dalis pavyzdžių, siekiant iliustruoti tipiškiausiais.

1. Originalo kalbos pavadinimo išlaikymas

Originalaus pavadinimo išlaikymo būdas dažniausiai taikomas verčiant tikrinius žodžius, transliteruotas pavadinimas gramatiškai adaptuojamas su galūne: **Black River** – *Blekriveris*, **Sherlock Holmes** – *Šerlokas Holmsas*, **Wendy and Lucy** – *Vendė ir Liusė*, **Chloe** – *Kloja* ir kt. Retai išsaugojama visa originali grafinė forma: **Le Concert** – *Le Concert*, **Amaya** – *Amaya*, **Julie & Julia** – *Julie ir Julia*.

2. Pažodiškas (tiesioginis) pavadinimo vertimas

Pažodiškai išversti pavadinimai sudaro didžiausią grupę. Lengviausia versti pavadinimus su tikriniais žodžiais, kurie turi visišką atitikmenį: **Luck of the Irish** – *Airiška sėkmė*, **Looking for Alaska** – *Aliaskos beieškant*, **I Am David** – *Aš – Devidas*. Pažodiškai išversti ir šie pavadinimai: **The Shack** – *Trobelė*, **Over the Hedge** – *Anapus tvoros*, **A Little Shop of Horrors** – *Siaubų krautuvėlė*. Simbolinę reikšmę turintys žodžiai anglų ir lietuvių kalbose suprantami panašiai: širdis gali būti drąsi (**Braveheart** – *Drąsioji širdis*), gali šnabzdėti (**Whisper of the Heart** – *Širdies šnabždesys*). Filmo pavadinimo **Psych** vertimas *Aiškiaregys* turėtų būti neskubotas, nes *to psych* gali reikšti ir ‘daryti psichinį poveikį; permąstyti’, taigi vertėjas tik pažiūrėjęs filmą ir išsiaiškinęs, kad iš tiesų filme pasakojama apie žmogų, gebantį matyti būsimus įvykius, gali parinkti tinkamesnį atitikmenį. Kartais visai vykusiai pamorfemiu galima išversti okazinį darinį: **BASEketball** (*Beiskrepšis*), šis žodis skirtas apibūdinti žaidžiamą filme žaidimą.

3. Pavadinimo vertimas su praleidimu

Tam tikros dalies praleidimas yra priešingas būdas pridėjimui, kai pavadinime praleidžiami, atrodytų, semantiniu atžvilgiu pertekliniai žodžiai. Filmo pavadinime **Race to Space** – *I kosmosą praleistas žodis lenktynės*. Toks pasirinkimas nėra motyvuotas, kadangi pavadinimas neilgas, be to, prarandama užuomina į filmo siužetą. Praleidimas nėra nuostolingas, jei praleidžiama nebūtina, perteklinė informacija, tačiau kartais nutinka taip, kad praleidus vieną iš pažiūros nesvarbų žodelį gali pakisti visa pavadinimo prasmė ir santykis su pačiu kūriniumi. Lietuviškame tekste asmeniniai įvardžiai gali būti praleidžiami, nes asmenį lietuvių kalboje rodo dar ir veiksmazodžių galūnės (Pažūsis 2014: 601): **I Love You, Man** – *Myliu tave, žmogau*; **I Hate Valentine's Day** – *Nekenčiu Valentino dienos*; **New York, I Love You** – *Niujorke, myliu Tave*. Įdomiausi atvejai, kai žodis neverčiamas dėl kultūrinių priežasčių: **The Taking of Pelham 1 2 3** verčiamas tiesiog *Metro užgrobimas 123*, praleidžiant pavadinimą *Pelham*. Dažnai verčiant pavadinimus praleidžiamas pavadinimo priedas ar aiškinamoji dalis: **Crank: High Voltage** – *Adrenalinas 2*, **Ice Age: Dawn of the Dinosaurs** – *Lėdynmetis 3*, **Night at the Museum: Battle of the Smithsonian** – *Naktis muziejuje 2*, **Paul Blart: Mall Cop** – *Prekybos centro kietuolis*, **Butterfly Effect: Revelation** – *Drugio efektas 3*. Praleidimo priežastys įvairios: per ilgas, neskambus, nepritaikytas lietuvių auditorijai, nes pateikiama nereikšminga informacija, kurią galima pakeisti kita (pvz., skaitmenys prie pavadinimų) ir pan. Trumpinant tiesmukai dalis informacijos ir emocinis atspalvis prarandamas **Night at the Museum: Battle of the Smithsonian** vertime *Naktis muziejuje 2*. Su pavadinimo **Paul Blart: Mall Cop** vertimu *Prekybos centro kietuolis* yra kitaip: vertime yra informacija tiek iš pagrindinio filmo pavadinimo iki dvitaškio (*Paul Blart*), tiek iš priedo (*Mall Cop*), dingsta prekybos centro apsaugos darbuotojo vardas ir pavardė, tačiau jo individualumas ir charakteris pabrėžiamas žodžiu *kietuolis*. Praleistas verstiniuose pavadinimuose originalo kalbos pavadinimo priedas kartais kompensuojamas filmo reklaminiame plakate, DVD dėklo viršelyje ar pan. papildomais priedais spausdintinėje reklamoje. Rodant kino teatruose

filmą *Alvinas ir burundukai 2* (**Alvin and the Chipmunks: The Squeakquel**), plakate buvo matyti ir ryškus užrašas *Vyrukai sugrįžo!*, kuris tarsi atstoja prarastąjį *The Squeakquel*. Filmo pavadinimo prasmė iš esmės nenukenčia ir kituose plakatų pavadinimuose: **The Bad Lieutenant: Port of Call – New Orleans – Blogas policininkas** – filmo reklaminiame plakate atsiranda prieraišas *Veiksmo vieta – Naujasis Orleanas*; **The Twilight Saga: New Moon – Jaunatis** – semantinį praradimą kompensuoja užrašas – „Saulėlydžio“ tęsinys; **Ice Age: Dawn of the Dinosaurs – Ledynmetis** – užrašas plakate *Dinozaurų eros pradžia*.

4. Pavadinimų vertimas su pridėjimu

Pridėjimas – įprasta vertimo transformacija, kuria vertėjas gali vienos kalbos savaime žinomą informaciją pateikti kitos kalbos vartotojams. Pridėjimu siekiama sukonkretinti, paaiškinti nesuprantamą pavadinimą, kartais tiesiog norima suteikti pavadinimui žaismingumo, originalumo. Papildoma informacija gali būti pridėta prie pažodiško pavadinimo vertimo arba išlaikius dalį originalaus pavadinimo. Mėgėjiški vertimų komentuotojai neretai piktinasi nesupratę tokių elementarių vertimo būdų: **Molire** – *Moljeras: teprasideda komedija*, **Big Fish** – *Mano gyvenimo žuvis*, **Noah** – *Nojaus laivas* (žr. nuomonę Pipinytė 2015). Ypač reikėtų atkreipti dėmesį į apeliacinę funkciją, kurios tikslas – žadinti potencialaus žiūrovo emocijas, padaryti jį kuo patrauklesnį tikslinei auditorijai. Filmo pavadinimas **Sorority Row** vertime papildytas – *Kruvina seserijos paslaptis* – įterptas žodis *kruvina* emociškai stipriai paveikia, išverstasis pavadinimas pakinta. Verčiant pridėjus pagrindinio veikėjo tautybę, pavadinimas tapo daug aiškesnis **Traveler** – *Airis keliautojas*. Žinoma, toks pridėjimas nėra būtinas, tačiau dažniausiai pridėjus reikalingos, su kontekstu susijusios informacijos, pavadinimas tampa įdomesnis ir suprantamesnis. Kito filmo pavadinimas **15 Minutes** taip pat abstraktus ir nesuteikia jokios užuominos į filmo siužetą, tad šiek tiek patikslinus pavadinimas įgavo aiškią reikšmę – *15 šlovės minučių*. O mistinės dramos **The Triangle** (*Bermudų trikampis*) būsimi žiūrovai iš pavadinimo tikrai nesuprastų (*triangle* ‘trikampis’), kad filmas – apie Bermudų trikampio paslaptis. Pavadinimas **Surrogates** verčiamas *Svetimas kūnas* paaiškinant filmo siužetą, nors atitikmenį rasti nebūtų sudėtinga: *Surogatai* arba *Pakaitalai*, tačiau vertėjas pasirinko patikslinti pavadinimą. Komedijos pavadinimas **Did you hear about the Morgans** pavirto *Tai kur, po velnių, tie Morganai?* Formaliau išvertus pavadinimas turėtų skambėti *Ar girdėjote apie Morganus?* arba *Gal žinote, kur Morganai?*, tačiau vertėjas suaktyvino pavadinimą suteikęs jam neigiamų emocijų ir įsakmų toną. Tikriausiai ne visi bus sužavėti filmo pavadinimu *Mano kaimynė – pornožvaigždė* (**The Girl Next Door**, turėtų būti verčiama *Kaimynė*), kadangi pavadinimas sukuria užuominą apie nepadorų filmo siužetą. O iš tiesų tai – lengva komedija, kurią gali žiūrėti net paaugliai. Komedijos **The Ringer** (*Aš – nugalėtojas*) pavadinimo vertimas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti elementarus, konkretumo dėlei pridėjus įvardį *aš* ir brūkšnį. Tačiau akivaizdu, kad vertėjas pavadinimą vertė nematęs filmo, kadangi *ringer* gali reikšti ir sportininką, neteisėtai dalyvaujantį varžybose, o filmo siužete būtent ir atsiskleidžia prasiskolinusio nelaimėlio bandymai spręsti problemas keistais būdais – apsimesti neigaliu ir dalyvauti parolimpinėse žaidynėse. Vertimas *Aš – nugalėtojas* yra klaidinantis, kadangi kalbama apie apsimetėlį, bandantį visus apmulkinti išgalvota negalia. Žodžiui

ringer tikslaus ekvivalento lietuvių kalboje nėra (tik aiškinamasis: ‘sportininkas, neteisėtai dalyvaujantis varžybose’), tad vertėjui derėjo eiti ne lengviausiu keliu, o sukurti naują, pvz., *Apsimetėlis*. Komedijos pavadinimas **Hitch** sufleruoja žiūrovui, kad tai pagrindinio veikėjo vardas, daugiau informacijos filmo kūrėjai tikriausiai suteikti nenorėjo, tačiau vertėjui tikriausiai pasirodė, kad pavadinimas yra per trumpas ir neinformatyvus, taigi lietuviškame pavadinime *Hičas – meilės specialistas* mes sužinome pagrindinio veikėjo polinkius. Pavadinimas skamba žaismingiau nei originalus, tik vertėjas turėtų subtiliau paisyti filmo kūrėjų sumanymo neatskleisti žiūrovui visko pavadinime.

5. Pavadinimo vertimas su modifikacija

Pavadinimo vertimas su modifikacija yra tik apibendrinamosios reikšmės terminas, jis apima pakeitimą ir sunkiai apibrėžiamą semantinę perdarą: dalinį atitikmens reikšmės plėtimą, kontekstinę sinonimiką. Tikslesnio filmo pavadinimo poreikį nulemia situacinis ar verbalinis kontekstas – numanomas santykis su būsimu žiūrovu, pagal jį ir ieškoma prasminio atitikmens. Modifikavimo būdai leidžia vertėjui gana daug įvairovės siekiant pavadinimo adekvatumo. Nereti ir aiškūs atvejai, kada žargonybės ir kitos stilistinės priemonės vartojamos kaip aktualizacijos būdai, pragmatiškai perkeičiant pavadinimus: **Bad teacher** – *Afigiena mokytoja* (žr. Kudirka 2012: afigienas ‘puikus; įspūdingas; ypatingas’), **The Ladykillers** – *Užversti bobutę* (žr. Kudirka 2012: užversti ‘nužudyti’). Neutralios leksikos pakeitimas stilistiškai žymėta paprastai yra pateisinamas tik kaip kompensavimo transformacija dėl pragmatinių (emocinio vertinimo) dalykų, bet ji tokiu atveju turi derėti kūrinio kontekste (Pažūsis 2014: 301). Pavadinimas **Tadpole** verčiamas *Vaikėzas* išlaikant menkinamąją reikšmę – *tadpole* reiškia ‘buožgalvį’, filme juo vadinamas dvigubai vyresnė moterį įsimylėjęs penkiolikmetis, tad vertėjas nutarė pavadinimą labiau pritaikyti filmo siužetui. Jei remtumėmės siužetu – **Love’s a Bitch** – *Bjaurybė meilė* vertimas yra netikslus: siužete meilės ryšiai turi stipriai išreikštos neigiamos prasmės – „raudona ir pavojinga“, nes filme susipynusios trys istorijos ir jas lydi avarijos, pavydus smurtas, brutalus gatvės gyvenimas (nelegalios šunų kovos ir pan.), o žodžio *bitch* reikšmės ‘kankynė; kalė’ kontekste akivaizdžios. Įdomu, kodėl romantinės komedijos pavadinime **Undercover Christmas** (*Paslaptingas įsimylėjimas*) vertėjas nutarė pakeisti antrąjį pavadinimo žodį *Christmas*, juk išvertus pažodžiui *Paslaptingos Kalėdos* pavadinimas skambėtų iš tiesų patraukliai, o svarbiausia, visiškai neprarastų ryšio su originaliu pavadinimu. Komedijos pavadinimo **Little Nicky** vertimas *Šėtoniškas Nikis* ne visai tikslus, nes pagrindinio veikėjo vardas yra verčiamas pažodžiui, o kita dalis pakeista: vertėjas tikriausiai pakeitė būdvardį *mažasis į šėtoniškas* nežiūrėjęs viso filmo, kadangi tikrasis šėtoniškumas veikėjui nebūdingas – Nikis visiškai nevykėlis ir nevėkšla, tad nereikėtų jam tokios ypatybės suteikti vertime. Pavadinime **Love Lies Bleeding** – aiški metafora – meilė guli ir sužeista kraujuoja. Pažodiškai vertimas skambėtų ne taip ekspresyviai ir išnyktų dalis perkeltinės reikšmės, taigi vertėjas nutarė atlikti tam tikrus pakeitimus, tačiau nepamiršdamas išlaikyti svarbiausią mintį – *Kraujuojanti meilė*. Nežinia, kodėl veiksmo filmo **Terror in the Mall** vertime *Įkalinti prekybos centre* nutarta aiškų ir stiprų emocinį atspalvį turintį žodį *terror* pakeisti *Įkalinti*. Filmo veikėjai iš tiesų buvo uždaryti pastate, tačiau nederėtų

atskleisti filmo siužeto jau pavadinime. Kūrybiškai būtų verčiama generalizuojant kitas to paties pavadinimo reikšmes – *mall* ‘parduotuvių rajonas, alėja’. Nesusipratimas įvyko verčiant trilerio **Tequila Sunrise** pavadinimą „*Atsuktuvus*“ *su tekila*. Geriausia būtų buvę šį pavadinimą versti pažodiškai, tik sukeičiant žodžių tvarką: *Saulėtekis su tekila*, juo labiau, kad toks yra populiarus alkoholinio kokteilio pavadinimas. Galbūt norėta padėti žiūrovui, kuris gali nežinoti tokio kokteilio pavadinimo, nes *atsuktuvus* taip pat yra kokteilio pavadinimas (žr. OD: screwdriver ‘a cocktail made from vodka and orange juice’). **Palace** gali reikšti rūmus ar puošnų namą, o filme rodoma paprasta užkandinė, taigi vertėjas nutarė išsklaidyti žiūrovo abejones ir išvertė *Baltoji užkandinė*. Pavadinimas tapo aiškus, konkretus, tačiau per paprastas ir praradęs savo iškilmingumą, kurį filmo kūrėjai tikriausiai naudojo kaip tam tikrą ironiją.

Susidūrę su įvairiomis kliūtimis, vertėjai imasi patys kurti pavadinimus dalį žodžių reikšmių išsaugodami, o dalį visiškai pakeisdami – iš esmės tai yra situaciniai atitikmenys ne dėl kalbinių, bet dėl aplinkybinių veiksnių (dėl termino Pažūsis ir kt. 2014: 60). **A Lot Like Love** – komedijos pavadinimas sunkiai išverčiamas, todėl vertėjas pasirinko jausmingą, su originalu susijusį pavadinimą *Gal tai meilė*. Panašiai pasielgta ir su kitų filmų pavadinimais, neturinčiais aiškių atitikmenų lietuvių kalboje: **The Full Of It** – *Ačiū, užteks*. Puikus vertimo pavyzdys, kai sukuriamas iš dalies naujas pavadinimas, galėtų būti komedijos pavadinimo **Passed Away** vertimas *I dausas*. Pažodiški vertimai *Atsisveikinimas su pasauliu*, *Iškeliavimas anapus* ar pan. taip pat būtų per rimti ir neadekvatūs. Filmui **Arthur and Invisibles** vertėjas sukūrė originalų ir linksmą atitikmenį *Artūras ir minimukai*, nes *Nematomieji* ar pan. taip taikliai nenusakytų stebuklinės pasakos herojų nykštukų. Anglų kalbos žodis *crank* gali turėti daug reikšmių ‘fanatikas; keistuolis’ ir kt., tačiau nė viena iš jų neatspindi **Crank** siužeto, todėl vertėjas motyvuotai sukūrė naują pavadinimą *Adrenaliną* – jis net geriau apibūdina veiksmo trilerio siužetą. Atskiro aptarimo reikalauja trilerio pavadinimo **Horsemen** vertimas *Apokalipsės pranašai*. Vertėjas nepasidavė pagundai versti žodyniskai *Jojikai* ar *Raiteliai*, o pasidomėjo filmo kontekstu ir bibliiniu motyvu – keturiais Apokalipsės pranašais, savo ruožtu filme tai – keturi įtariamieji kraupių žmogžudysčių byloje, kurias tiesiogiai sieja biblinė pranašystė. Karinės dramos **The Burning Land** pavadinimas verčiamas *1941-ųjų birželį* (pažodžiui *Deganti žemė*), nes veiksmas vyksta 1941 m. birželio 20 dieną: vertėjas, siekdamas konkretumo, sukūrė naują, su kontekstu susijusį pavadinimą, nors originalus galėjo būti lengvai išverstas neatskleidus siužeto temos. Filmu *San Fransisko raganos* originalus pavadinimas skamba kitaip – **Charmed** (‘užburtosios’), o noras pavadinimą sukonkretinti akivaizdus. Filmu pavadinimas **Trainspotting** – *Traukinių žymėjimas* vertimas nesuprantamas, nes *trainspotting* reiškia tam tikrą pomėgį (domėjimąsi traukiniais, lokomotyvų numerių kolekcionavimą). Prieš ieškant geriausio varianto, derėjo pasidomėti šio žodžio reikšme ar palikti originalų pavadinimą, nes traukinių temos filme nėra. Jei vertėjas būtų buvęs rūpestingesnis, nesunkiai galėjo išsiaiškinti, kad kuriant filmą pagal Irvino Welsho to paties pavadinimo romaną vienintelis epizodas su traukiniais filme praleistas: romano herojams (Begbiui ir Rentonui) būnant apleistoje traukinių stotyje, benamis juokais paklausia, ar jie čia „treinspotina“. Labai svarbu, kad vėliau Rentonas suvokia, jog tas girtuoklis – Begbio

tėvas. Šiuo atveju reikėjo sukurti kitą pavadinimą, atspindintį narkomanijos tragiškumą (plg. vertimą į rusų kalbą **На ирле** – *Ant adatos*). Pavadinimas **99 Francs** – verčiamas *14,99 eurų* (tiksliau: 99 frankai – 15 eurų 9 centai), akivaizdu, kad vertėjas norėjo magiškų devynetekų, nors ir *99 frankai* skambėtų neblogai. Įdomus atvejis – filmo pavadinimo **I Love You, Beth Cooper** vertimas *Naktis su Bete Kuper* – galima daryti prielaidą, kad toks pakeitimas daromas atsižvelgiant į tikslinę žiūrovų auditoriją.

6. Visiškai naujo pavadinimo sukūrimas

Kai kuriais atvejais versdami ir ieškodami atitikmens kino filmo pavadinimui, vertėjai pasirenka atsakingą vertimo būdą – visiškai naujo pavadinimo sukūrimą. Šis vertimo būdas itin specifinis, galima sakyti, jį nulemia kūrinio pavadinimo (antraštės) pozicija. Motyvų gali būti įvairių: nuo pritaikomumo lietuvių auditorijai iki neišverčiamumo problemų ar dėl ekstralingvistinės komunikacijos. Kartais tai tiesiog eksplikavimas – esminės kūrinio idėjos perteikimas aprašomuoju būdu. Neretas atvejis, kai pavadinimas verčiant tapo visiškai kitoks ir net nesusijęs su originaliu pavadinimu; deja, kai kada tokie nauji pavadinimai yra nesusiję net su pačiu kūriniu. Pavadinimas sukuriamas visiškai iš naujo remiantis filmo siužetu, pvz., **Revolutionary Road** – *Nerimo dienos*; **Against the Dark** – *Paskutinė žmonijos viltis*; **The Goods: Live Hard, Sell Hard** – *Trijų dienų vadybininkai*. Pažodinio vertimo šiais atvejais atsisakoma dėl nenatūralaus skambesio, pažodiškai išverstų žodžių junginių neįprastumo lietuvių kalbai, miglotos reikšmės, nevykusių ar iškreiptų asociacijų į filmo turinį ir pan. Yra nemažai filmų pavadinimų, turinčių gana aiškius tiesioginius vertimo atitikmenis lietuvių kalboje, bet dėl nežinomų priežasčių ar vertėjo užgaidų gavusius naujus pavadinimus: **Return to me** – *Širdies šauksmas* (kodėl ne?: *Sugrįžk pas mane*), **Passion of Mind** – *Du gyvenimai* (geriau būtų?: *Proto aistra*), **Children of Tokyo** – *Aš gimiau, bet...* (*Vaikai iš Tokijo*), **Shopgirl** – *Ji ir jos vyrai* (*Pardavėja*), **Orange County** – *Daug vargo dėl mokslo* (*Apelsinų apygarda*), **10 Things I Hate About You** – *Užsispyrėlės sutramdymas* (*10 priežasčių tavęs nekęsti*). Komedijos **Cultural Learnings of America for Make Benefit of Kazakhstan** vertėjas ilgam pavadinimui sugalvojo gana neblogą alternatyvą – filmą pavadinti pagrindinio veikėjo vardu – *Boratas*. Taigi pavadinimas buvo sutrumpintas, tačiau ryšys su kūriniu neprarastas. Tačiau kartais nutinka taip, kad originalus pavadinimas yra visiškai neinformatyvus ir net gali atrodyti keistas, kaip, pavyzdžiui, komedijos pavadinimas **RRRrrr!!!** Taigi vertėjui teko rinktis, ar žiūrovams pateikti tokį „neinformatyvų“, ar sugalvoti naują, atitinkantį bent jau siužetą *Milijonas metų prieš mūsų erą*. Filmo pavadinimas **This is It** lietuvių žiūrovams būtų labai abstraktus, jei nebūtų pridėta papildoma informacija, kad tai filmas, skirtas amerikiečių dainininko atminimui: *Maiklas Džeksonas. Pabaiga*.

Yra ne vienas filmų pavadinimų vertimo būdas, tačiau svarbiausia, kad išverstas pavadinimas neprasilenktų su kūrinio menine esme ir paisytų visumos principo. Susidūrus su vertimo sunkumais, ypač su beekvivalente leksika, atsiskleidžia vertėjo kūrybiškumas, kadangi vertėjas turi ne tik nuspręsti, kuris vertimo būdas kiekvienu atveju geriausias, bet ir išdrįsti pasiūlyti papildytą ar tinkamesnį negu pažodiškas pavadinimą. Vertėjas yra

tarpininkas tarp režisieriaus ir žiūrovo, jo pareiga – perduoti filmo autoriaus siunčiamą žinutę, kuri pirmiausia atsispindi kūrinio pavadinime.

Išvados

Atliktas filmų pavadinimų tyrimas parodė, kad vertimus galima klasifikuoti pagal šiuos būdus: originalo kalbos pavadinimo išlaikymą, pažodišką (tiesioginį) pavadinimo vertimą, pavadinimo vertimą su praleidimu ar pridėjimu, vertimą su modifikacija ir visiškai naujo pavadinimo sukūrimą. Lietuvoje daugiausiai filmų pavadinimų verčiama pažodišku (tiesioginiu) vertimo būdu, bet kitoje kultūroje toks vertimo būdas gali būti ir neadekvatus, nesudominti, nepritraukti tikslinės grupės. Norėdami kuo tiksliau perteikti pavadinimo prasmę, vertėjai pasitelkia įvairius pavadinimų vertimo būdus, tačiau tyrimas parodė, kad neretai tam tikri būdai būna pasirinkti lyg atsitiktinai ar tiesiog nemotyvuotai. Taigi vertėjo kūrybiškumas, kompetencija ir motyvuotai pasirinktas vertimo būdas – tiesus kelias į adekvatų filmo pavadinimo vertimą.

Literatūra

- BALČIŪNIENĖ, I., 2007. *Ar lengva vertėjui įminti pavadinimo mįslę?* Prieiga: <http://www.llvs.lt/?recensions=311> [Žiūr. 2016-06-20]
- BARAVYKAITĖ, A., 2005. Ekranos kalbos vertimas: ar išgirstame tai, kas pasakyta? *Spectrum*, 3, 22–23.
- DAVIES, E. E., 2003. A Goblin or a Dirty Nose? *The Translator: Studies in Intercultural Communication*, 9 (1), 65–100.
- HAMADA, M., 1957. “What’s in a title?” “There’s Magic in it.”: Visualization in Communication. *Bulletin of the Kyushu Institute of Technology*, 5, 20–34. Prieiga: <https://ds.lib.kyutech.ac.jp/dspace/handle/10228/3286> [Žiūr. 2016-07-10].
- IMDB.COM (pasaulio filmų duomenų bazė). Prieiga: www.imdb.com [Žiūr. 2015-04-20].
- YING, P., 2007. Translation of film titles with the application of Peter Newmarks’s translation theory. *Sino-US English teaching*, 4 (4), 77–81. Prieiga: <http://www.docstoc.com/docs/27370313/Translation-of-Film-Titles-with-the-Application-of-Peter> [Žiūr. 2015-02-10].
- JALENIAUSKIENĖ, E., ČIČELYTĖ, V., 2009. The Strategies for Translating Proper Names in Children’s Literature. *Kalbų studijos*, 15, 31–42.
- KINAS.INFO (informacinis portalas). Prieiga: www.kinas.info [Žiūr. 2015-04-20].
- KONČIUS, V., 2010. Vaikų literatūros vertimo problemos: J. K. Rowling „Hario Poterio“ serijos veikėjų vardai. *Kalbų studijos*, 17, 34–39.
- KUDIRKA, R., 2012. *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodynas*. Kaunas: Technologija.
- LEONAVIČIENĖ, A., 2011. Lietuvių kultūrinių teksto reikšmių interpretacija ir vertimas. *Kalbų studijos*, 19, 39–45.
- MARCINKEVIČIENĖ, R., 1998. Kūrinio pavadinimas. Kaip jį verčiame? *Naujos knygos*, 4, 38–39.
- OBUOLYS.LT (informacinis portalas). Prieiga: www.obuolys.lt [Žiūr. 2015-04-20].
- OD – *Oxford Dictionaries*. Prieiga: <http://www.oxforddictionaries.com> [Žiūr. 2016-06-15].
- PAŽŪSIS, L., 2014. *Kalba ir vertimas*. Vilnius: Lodvila.
- PAŽŪSIS, L., MASKALIŪNIENĖ, N., DARBUTAITĖ, R., KLIOŠTORAITYTĖ, R., MANKAUSKIENĖ, D., MIŠKINIENĖ, I., PAURA, M., 2014. *Vertimo studijų žodynas*. Vilnius: Lodvila.
- PIPINYTĖ, Ž., 2015. Lietuviškų filmų pavadinimų ypatybės. Prieiga: <http://www.zurnalaskinas.lt/feljetonas/2014-12-01/lietuvisku-filmu-pavadinimu-ypatybes> [Žiūr. 2016-06-15].

PUKŠTA, E., 2014. Lietuviško kino platinimo ypatumai. Prieiga: <http://www.delfi.lt/veidai/kinas/lietuvisko-kino-platinimo-ypatumai.d?id=63875248> [Žiūr. 2016-06-14].

VALAITYTĖ, G., 2016. Filmų pavadinimų vertimo subtilybės: kodėl kartais lietuviški pavadinimai kelia juoką? Prieiga: <http://www.delfi.lt/veidai/kinas/filmu-pavadinimu-vertimo-subtilybes-kodel-kartais-lietuviski-pavadinimai-kelia-juoka.d?id=70165984> [Žiūr. 2016-06-15].

VENUTI, L., 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.

Robertas Kudirka

Vilnius University, Lithuania

Research interests: translation theory, lexicology, lexicography

Saulė Juzelėnienė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: semiotics of advertising, cognitive linguistics, discourse studies, lexical semantics

Laima Lazauskaitė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: advertising, business communication, translation theory

THE STRATEGIES AND PROBLEMS IN FILM TITLE TRANSLATION

Summary

The translation of fictional work is not simply a substitution of source language characters with the target language signs, but rather a complex phenomenon, related to many social, cultural and communication components, rendering the transformation of worldview. It is also applied to the translation of films and their titles, viewed as indexing signs, related to the content of what might be expected. The complexity of title translation might be compared to the translation of advertisings, commercials or logos. The article aims at discussing the specifics of translation strategies related to the translation of film titles, covering the period from 1990–2010. The study reveals that the strategies of addition, omission, creation, preservation, transference, deletion, localization and transformation were noticeable. It was also noted that in order to achieve persuasion, the strategies of transformation, omission and addition can be applied. The modifications of the ST in the film title translation are directly related to the pragmatic strategies of persuasive discourse.

KEYWORDS: film title, translation, translation strategy.

Gauta 2016 06 10

Priimta publikuoti 2016 07 22